

LUX

3 FILMI
24 KEELT
28 RIIKI

FILM

DAYS

TONI ERDMANN

Maren Ade
Saksamaa, Austria, Rumeenia

ye10
ars

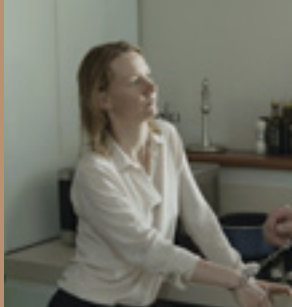

TONI ERDMANN

REŽISSÖÖR: MAREN ADE

Kui Bukarestis paiknevas suures Saksa ettevõttes töötav ärinaine Ines näeb oma isa ilma igasuguse ettehoiatusega saabumas, ei püüagi ta oma meelehäärmi varjata. Inese täiuslikult korraldatud elus toimib kõik täpselt nagu kellavärk, aga isa küsimusele „Kas sa oled õnnelik?“ ei suuda ta järsku vastata. Sellest hetkest saavad alguse raputavad sündmused. Tülikas isa, keda Ines häbeneb, paneb mängu kõik, et aidata tütrele jälle elurõõm leida. Selleks kehastub ta vembumees Toni Erdmanniks.

Kuigi loo dramaatilisus põhineb peamiselt isa-tütrel keerukal suhtel, on filmil üllatav koomiline külg tänu isa võimekusele etendada veidrikku ning müstifitseerida tütar ümbritsevat vägevate ja võimukate maailma. Lisaks toob Toni Erdmanni tegelaskuju ootamatult ilmsiks suure sotsiaalse ja majandusliku ebavõrdsuse, mida üleilmastuva majandusmaailma suured otsustajad tekitavad.

ÜLLATUSLIK KOMÖÖDIA

2016. aastal Cannes'i filmifestivalil esilinastunud „Toni Erdmann“ võitis oma absurdihuumoriga nii kriitikute kui ka kinopubliku südamed ja filmi on tihti liigitatud komöödiaks, ehkki koomilisi episoodide esineb selles palju vähem, kui esialgu võiks arvata. Huumor aitab siiski filmiga kergesti kaasa minna ja veidi järele mõeldes võime vastandlikes isas ja tütres kergesti ära tunda klassikalise tsirkuse klounipaari: üks morn ja murelik, teine lustakas ja muretu.

Isa Winfried elab oma röömsa klouni rolli pealtnäha hästi sisse: ta kannab liialdatud meiki, punase klouninina asemel groteskseid valehambaid, parukat ja halvastiistuvaid rõivaid. Ta on üpris mõõdutundetu, häbematu ja üsna varjamatult mühaklik. Tema mitme ülesastumise eesmärk on oma ulakuste, prohmkate või naljade ohvriks sattunute provotseerimisega naerupahvakuid esile kutsuda.

Seevastu tütar Ines tundub esialgu äärmiselt tõsine ja ilma igasuguse huumorisoonega inimene, kes püüab, nii hästi-halvasti kui suudab, oma ekstravagantset isa taluda. Tema roll avaneb ja koomikuoskused tulevad ilmsiks alles filmi edenedes, eelkõige näiteks hetkel, kui ta võtab külalisi vastu eevaülikonnas. Inese juures, eelkõige väliselt, võib aimata morni klouni jooni: ta jääb mis tahes olukorras läbitungimatult rahulikuks, pealtnäha on ta alati mõistlik ja väärikas, kuid tõsiduse mask annabki talle tragikoomilise varjundi.

TÕSINE, ISEGI TRAAGILINE LUGU

See film ei ole siiski mingi tsirkusenumbr. Vastupidi, kloun võib tegelikus elus panna inimesed end ebamugavalt tundma ja seda Winfried oma tütreaga teebki, tungides tema töömaailma ning viies teda Toni Erdmanni tegelaskuju varjus mitmel korral endast välja. Eelkõige jääb meelde episood, kus Ines on pärast väsitavat tööpäeva kahe „sõbrannaga“ restoranis ja nende selja taha ilmub äkitselt parukaga isa, kes tutvustab end nõustaja Ion Tiriacina. Vaatajat ja sõbrannasid ajab Toni naerma, Ines seevastu on sügavalt häiritud, mida võib tema välise külmuse alt kergesti märgata.

Siinkohal koorub selgelt välja filmi dramaatika: isa ja tütar on teineteisest kaugenenud, Ines elab hoopis teistsuguses maailmas kui tema isa. Kas nad suudavad veel lähedaseks saada või lähevad lõplikult lahku? Sellele raskele küsimusele osutatakse selgelt filmi alguses, kui sureb Winfriedi vana koer, kes käivitab kogu järgneva loo. Ehkki sellest ei ole juttu, saame kergesti aru, et juhtunu tuleb isale meelde tema enda vananemist, mistõttu ta otsustab minna Bukaresti ja oma tütre üles otsida.

Film mängibki muu hulgas surma eelaimusega, ajastades kokkusaatumuslikult peategelaste teineteiseleidmise ja isa näilise või oodatava surma värvika karnevalikostüümi koorma all: meile tundub, et isa saab südameataki, kuid lõpuks ta toibub. Teine ootamatu episood algab tütre saabumisega matustele, nii et korraks jääb mulje, nagu surnud oleks isa, ent lõpuks saame teada, et suri hoopis vanaema. Surm on seega küll kohal, aga osavalt stsenaariumi kulisside varjus: isa surma asendab vanaema surm ja see ei ole nii traagiline, sest vaataja peaaegu ei tunnegi vanaema.

DRAMAATILINE DÜNAAMIKA

Kuigi filmi dramaatika on selgelt välja joonistunud, on igal episoodil oma dünaamika, mida iseloomustab isa ja tütre vastasseis, kus kumbki püüab sümbolise teisest võitu saada. Nad ei püüa kaugeltki lepitust otsida, vaid on kaudselt konfliktises suhtes, kus mõlemad proovivad end kehtestada. Vastasseis puudutab kahtlemata, nagu Winfried väljendab, eksistentsi alusväärtusi, ent muutub kiiresti isiksustevaheliseks konfliktiks. Kui esialgu näib, et Winfried domineerib Inese üle nii oma suurema kasvu kui ka huumoriga, siis märkame peagi, et tütar on võimeline isale vastu

mängima ja olukorra oma kasuks pöörama. Kui Winfried teatab filmi ühes algusstseenis irooniliselt, et palkas endale asendustütret, vastab Ines häirimatult, et väga tore, nüüd ei peagi ta enam isale sünnipäeval helistama! Ka Bukarestis annab ta isale kiirelt vasturepliigi, kui see hakkab õnnest ja elu mõttest rääkima: irooniamaigulise rahuga heidab Ines isale ette suurte sõnade tegemist ning pöörab küsimuse osavalt tema enda vastu.

Toni Erdmannina tagasi pöördudes pääseb Winfried sellegipoolest maksvusele oma veidrate sekkumistega ja viib tütre mitmel korral kimbatusse, olgu siis restorani ilmudes, millest juba juttu oli, või büroohoone terrassil, kus ta ei kõhkle peerupatja kasutamast!

Ines aga osutub oma haprale välimusele vaatamata päris kardetavaks vastaseks, näiteks kutsub ta isa omal algatusel koos sõpradega peole, kus ta tarbib isa nähes kokaiini ning kus tema rumeenlasest sõber ja ühtlasi armuke esineb šampanjapudeliga niibelt fallost imiteerides. Inese käitumise eesmärgiks on näidata isale teistsugust tütart, häirivat ja väga erinevat sellest väikesest tüdrukust, kellena ta on kahtlemata isa müllu jäänud, ning samal ajal panna isa end ebamugavalt tundma keskkonnas, mis on talle olemuslikult võõras. Sellegipoolest märkame, et Ines ei võida sellest olukorrast. Ta lahkub viimaks ööklubist, ilma et oleks sümbolise valitsevaks jäänud. Lõpuks on tema see, kes hakkab isa poole tagasi astuma.

Kuid enne seda lepitusstseeni muutub isa-tütre vaheline jõukatsumine veel tugevamaks, eelkõige külaskäigul naftatootmisettevõttesse, kus Ines kasutab oma isa rumeenlasest direktorile surve avaldamiseks, sedavõrd, et Winfriedi kohatu nali lõpeb ühe töölise vallandamisega. Isa satub ise oma maskeeringuga seatud lõksu ja tütar annab talle autos sümbolise viimase hoobi, kinnitades, et riigi majanduslik areng käib selliste vallandamiste kaudu, vaatamata sentimentaalsetele rohelistele vaadetele, mida isa naiivselt jutlustab.

Lööduna läheb isa rumeenlase juurde, kelle visiitkaardi ta on alles hoidnud, ja tutvustab end Saksamaa suursaadikuna. Jõudude vahekorid pöörduvad jälle ja nüüd satub tütar nalja ohvriks. Tal tuleb kohmakalt muna maalida ja seejärel kogu kokkutulnud perekonna ees täiest kõrist laulda. Kuid väga väarikaks jäädes jätab ta isa otsemaid sinna paika ja lahkub.

FILMI RÜTM JA HARIPUNKT

Muutuvad jõuvahekorrad annavad igale episoodile oma dünaamika ja jätavad meid mõistatama, kas võidab isa või tütar? Kuigi huumorit tuleb tihti ette, märkame samuti, et režissöör on kõhklemata stseene pikaks venitanud, sest film kestab üle kahe ja poole tunni. Ehkki enamikule vaatajaist jääb mulje, et tegemist on komöödiaga, on erinevad järjestikused stseenid filmitud peaaegu reaajas, mis võimaldab ebamugavustundel maad võtta. Ühe või teise tegelase pingelisus on tunnetatav mitmel korral – restoranis, ööklubis, naftatootmisettevõttes, Rumeenia perekonnas – isegi kui huumor kutsub teatavatel hetkedel esile vabastava naeru. Näiteks esimene kohtumine saatkonnas tegevjuht Hennebergiga, kes kutsub Inese isa koos tütreaga klaasikest võtma, on tulvil varjatud probleeme, mis aimuvad siiski kammitsetud suhtluse taga. Stseen kestab piisavalt kaua – ehkki me ei saa, nagu isagi, selle mõttest hästi aru. Selle eesmärk on panna meid tundma rasket ebamugavustunnet, eriti kui saame aru, et Ines tegi väärsammu (või et tegevjuht võttis ta vahele).

Pinge on hästi tunnetatav ka filmi haripunktiks olevas episoodis, kolleegide peol, mis lõpeb üleüldise riiete seljast viskamisega ja kinopubliku naerupahvakutega. Koomilist aspekti kõrvale jättes on see haripunkt seotud filmi sügavama mõttega. Siin ei ole isa ja tütre vahelist vastandumist, sest Ines ise otsustab psüühilise surve ajal end äkki paljaks võtta ja oma külalisi eevaülikonnas tervitada. Žest on mõistagi metafooriline ja paljaksvõtmine on nii füüsiline kui ka moraalne. Ines laseb lahti kõigest võltsist, mida ta kasutas siiani illusioonide ja valede maailmas. See võimaldab tal lõplikult ära leppida isaga, kes ilmub peatselt oma kõige absurdsemas kostüümis! Mõistame, et kui Toni Erdmanni kostüümid ja maskid on nähtavad ja naerutavad, siis Inese maailma omad on nähtamatud ja traagilised, mürgitades tema elu, kuni Ines otsustab neile lõpu peale teha.

Ei ole päris kindel, et selle murdepunkti kutsus esile vastasseis isaga. Võib arvata, et ka kogu filmi jooksul toimunud valede kuhjumine mängis otsustavat rolli ning eriti hetk, kui ülemus palus Inesel korraldada meeltlahutava ja töötajate omavahelisi sidemeid tugevdava peo, mida aga Ines tajus, ja vaataja saab sellest hästi aru, silmakirjalikkuse tipuna. On veel üks episood, kus tulevad hästi ilmsiks valed ja teesklus, mida ärimaailma juhid kasutavad: Inese ülemus Gerald teeb pärast kohtumist tegevjuht Hennebergiga Inesele ettepaneku magada rumeenlasest juhtivtöötaja Timiga, et teda võrgutada ja vastu võetud strateegiat kindlustada. Ines teebki seda, aga vaataja saab ruttu aru, et too ongi juba Inese armuke, ning hotellitoas, kus nad kohtuvad, teatab Ines kohe, et Gerald on nende salasustest teadlik. Kõik mängivad seega kahe- või kolmekordset mängu, kuid sel hetkel märkame, et olukord haavab Inest või tekitab temas vastuhakku: ta keeldub armukesega magamast ettekäändel, et soovib nendevahelist tõmmet säilitada, ja palub tollel end rahuldada toateenija toodud suupistete peale! Stseen on hirmnaljakas, aga kajastab äärmist silmakirjalikkust ja moraalselt vägivalda, mis valitseb ärimaailmas, kus ollakse valmis noort naist vahekorda sundima. See lööb kahtlemata Inesele esimese mõra.

TAUSTALE JÄÄV RUMEENIA

Režissöör seab esiplaanile Inese ja tema isa vahelised isiklikud suhted, ent samuti noore naise suhted kolleegide ja ülemustega. Kui ärimaailmas domineerivad ilmseid võimusuhteid varjavad valed, siis geograafiast tuleneb palju laiem sotsiaalne kontekst. Nõustamiskabinet, kus Ines töötab, on saanud ülesandeks Rumeenia naftatööstuse restruktureerimise, et muuta valdkond tulemuslikumaks. Seda aga ulatuslike koondamistega. See aspekt selgub järk-järgult, kuna esialgu keskendub film naist ümbritsevale privileegeeritute miljööle: saatkond, luksushotellid, suurettevõtete bürood, ööklubi. Kui isa lahkeb Inese juurest, et mõne aja pärast Toni Erdmannina tagasi tulla, ja kui Ines jätab rõdult temaga hüvasti, näitab kaamera meile diskreetselt ümbruskonna pahupoolt, sest kaadri servas märkame sünge müüri varju jäävaid lagunenuid maju, mis kuuluvad kahtlemata vaesteagulisse. Sotsiaalne segregatsioon on ilmselge ja „tegelikku“ Rumeeniat näeme ainult hetketi, näiteks siis, kui Ines peab kutsuma appi kohalikud „meistrimehed“, et avada käeraud, mille võtmed isa unustas maha!

Külaskäigul naftatootmisettevõttesse tuleb kahe maailma vaheline lõhe muidugi kõige teravamalt esile: sel hetkel näeme, millised tagajärjed on äribüroodes väljatöötatud kavadel ja vastuvõetud otsustel, millest kohapealsetel rumeenlastest töölistel aimugi ei ole, ehkki otsustatakse nende saatuse üle. Maailmadevaheline lõhe ei näi siiski häirivat noort naist, kes õigustab autosse tagasi pöördudes seda poliitikat eeldatavast majanduslikust arengust tuleneva kasuga, ning filmi lõpus näeme, et ta ei ole ärimaailmast lõplikult lahkunud, vaid kõigest nõustamiskabinetti vahetanud. Kuid filmivaataja ei näe asju tingimata Inese pilguga ja maailm, mida filmis näidatakse, ning sealne inimestevaheline silmakirjalikkus ja julmad suhted võivad mõjuda jahmatavalt.

MÕTLEMISAINET

Lisaks eespool kirjeldatud analüüsielementidele on filmis „Toni Erdmann“ veel aspekte, mille üle võiks rohkem mõtiskleda.

Meeste ja naiste vahelised suhted on ühtlasi domineerimissuhted. Seda silmas pidades on huvitav analüüsida Inese suhteid kolleegide ja ülemustega: kuidas vihjatakse filmis sugudevahelistele suhetele? Kas naise ja mehi käsitletakse erinevalt? Kas erinevused on sõnaselged või varjatud? Kuidas toimivad meeste ja naiste vahelised domineerimissuhted?

Mida kujutab endast täpsemalt filmis „Toni Erdmann“ näidatud majandusstrateegia? Milline on eri tegelaste, sakslaste ja rumeenlaste roll?

les grignoux

10 AASTAT EUROOPA FILME EUROOPLASTELE

Euroopa Parlamendil on rööm tutvustada kolme filmi, mis kandideerivad 2016. aasta filmiauhinnale LUX. Need on:

À PEINE J'OUVRE LES YEUX („Silmi avades“)

Leyla Bouzid

Prantsusmaa, Tuneesia, Belgia, Araabia Ühendemiraadid

MA VIE DE COURGETTE („Minu elu Tsukiinina“)

Claude Barras

Šveits, Prantsusmaa

TONI ERDMANN

Maren Ade

Saksamaa, Austria, Rumeenia

Neid mitmetahulisi linatseoseid, mis on valminud andekate noorte Euroopa režissööride pühendunud ja loova töö tulemusena, saab näha viiendatel LUXi filmipäevadel.

FILMIAUHIND LUX

Kultuuril on meie ühiskonna struktuuris väga oluline osa.

Seda arvesse võttes asutas Euroopa Parlament 2007. aastal filmiauhinna LUX, mille eesmärk on edendada Euroopa filmide levikut Euroopas ja ärgitada üleeuroopalist mõttevahetust ühiskonna jaoks olulistel teemadel.

Filmiauhind LUX on unikaalne algatus. Euroopa koostööfilme näidatakse enamasti vaid nende päritoluriikides. Mujal, ka teistes ELi liikmesriikides, neid õieti ei levitata. Filmiauhind LUX annab aga kolmele Euroopa filmile haruldase levivõimaluse, kuna need filmid varustatakse subtiitritega ELi 24 ametlikus keeles.

Filmiauhinna LUX võitja valivad Euroopa Parlamendi liikmed ja see tehakse teatavaks 23. novembril 2016.

LUXI FILMIPÄEVAD

Filmiauhinnast LUX kasvasid välja LUXi filmipäevad. Alates 2012. aastast saab filmiauhinnale LUX kandideerivat kolme filmi LUXi filmipäevade raames näha senisest arvukam üleeuroopaline publik.

LUXi filmipäevade näol on tegemist meelde jääva piireületava kultuurisündmusega. 2016. aasta oktoobrist detsembrini on kõigil võimalik ühineda Euroopa filmisõpradega ja vaadata filme „Silmi avades“, „Minu elu Tsukiinina“ ja „Toni Erdmann“ kõigis ELi ametlikes keeltes. Äрге unustage meie veebisaidil luxprize.eu või meie Facebooki lehel oma lemmikfilmi poolt hääletamast!

PUBLIKUPREEMIA

Filmiauhinna LUX publikupreemia saaja valivad filmivaatajad. Äрге unustage hääletamast filmide „Silmi avades“, „Minu elu Tsukiinina“ ja „Toni Erdmann“ poolt! Euroopa Parlament saadab ühe hääletaja 2017. aasta juulis toimuvale Karlovy Vary rahvusvahelisele filmifestivalile, kus tal on au teha teatavaks publikupreemia pälvinud film.

VAATA,
ARUTLE
JA HÄÄLETA

@luxprize

#luxprize

LUX
PRIZE
.EU

REŽISSÖÖR: Maren Ade

STSENAARIUM: Maren Ade

OSADES: Sandra Hüller, Peter Simonischek, Michael Wittenborn, Thomas Loibl, Trystan Pütter, Lucy Russell, Hadewych Minis, Vlad Ivanov, Victoria Cocias

OPERAATOR: Patrick Orth

PRODUKSENDID: Janine Jackowski, Jonas Dornbach, Maren Ade, Michel Merkt

TOOTJAD: Komplizen Film

KAASTOOTJA: Coop99 Filmproduktion, KNM, Missing Link Films, SWR/WDR/Arte

AASTA: 2016

KESTUS: 162'

ŽANR: mängufilm

RIIK: Saksamaa, Austria, Rumeenia

ORIGINAALKEEL: saksa, inglise

LEVITAJA: A-One Films Estonia OÜ

